

Školy na ceste

k inkluzívnemu vzdelávaniu

Príklady dobrej praxe

Príbehy troch základných škôl:

- Poprad
- Smolenice
- Krásnohorské Podhradie

Školy na ceste k inklúzii: Príklady dobrej praxe

Milé školy, predstavujeme vám prípadové štúdie troch základných škôl. Vybrali sme ich, pretože sa svojou celkovou filozofiou a prístupom k žiakom snažia presadzovať inkluzívny prístup vo vzdelávaní.

Spolu s tromi medzinárodnými organizáciami z Rumunska, Argentíny a Mexika sme v roku 2014/15 vo svojich krajinách navštívili viacero základných škôl. Chceli sme nájsť vzory, ktoré by mohli byť inšpiráciou aj pre ostatné školy, ktorým záleží na kvalitnom vzdelávaní pre všetky deti, aj tým z prostredia menšín – či už deťom rómskym, s poruchami učenia a s postihnutím, alebo deťom s iným materinským jazykom.

Každá z troch vybraných škôl je iná – líši sa skladbou detí, ktoré školu navštevujú, geografickou lokáciou a veľkosťou sídla, v ktorom sa školy nachádzajú, a v neposlednom rade aj prístupom a vnímaním inkluzívneho vzdelávania.

Príbeh trojice škôl je tak predovšetkým príbehom o individuálnom odhodlaní škôl prekračovať bežne zaužívané rámce základného vzdelávania a ich snahe sprístupniť vzdelanie pre všetky deti bez ohľadu na ich špecifické potreby.

Táto brožúrka je skrátenu verziou toho, na čo sme prišli. Všetky výskumné školy a knižnicu so zdrojmi o inkluzívnom vzdelávaní môžete nájsť na stránkach:

<http://schoolforeveryone.org/category/case-studies/>
<http://schoolforeveryone.org/library/>
<http://cvek.sk/publikacie/>

Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) je nezávislou mimovládnu organizáciou. Venujeme sa výskumu, advokácii i vzdelávaniu. Naším cieľom je systematicky prispievať k vytváraniu prostredia, kde sa každý človek môže cítiť ako hodnotná a rešpektovaná bytosť. Naša práca vychádza z ľudskoprávných princípov, akými sú rešpektovanie dôstojnosti každého človeka a rozmanitosti spoločnosti. Od svojho založenia v roku 2005 sa intenzívne venujeme aj téme vzdelávania, najmä vzdelávania detí z prostredia menšín.

Náš web: www.cvek.sk, kontakt: medlova@cvek.sk

Inclusion works!

Základná škola v Poprade: Priateľská škola

Popradská ZŠ na Letnej je spojenou školou – rozvíja talent svojich detí od materskej školy, cez základnú až po ZUŠ-ku. Rozhodli sme sa ju nazvať Priateľskou školou, pretože škola veľmi vyniká svojou priateľskou atmosférou k deťom, ich rodičom ale aj k širokej komunite. Základnú školu navštevuje vyše 400 detí a prijíma všetky deti z okolia, vrátane detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (deti s postihnutím, poruchami učenia, alebo aj intelektovo nadané deti), ktoré chodia do bežných tried spolu s ostatnými.

Ako sa im darí byť takto inkluzívnou školou?

Škola berie rôznorodosť svojich žiakov ako prínos

V jadre tejto vízie je presvedčenie, že deti by nemali vyrastať ako v skleníku a škola by mala byť síce chráneným a bezpečným miestom, ale zároveň priestorom, v ktorom môžu deti prísť do styku s rôznosťou.

"... aby si aj bežné deti uvedomovali, že aj tá porucha je ten batoh, ktorý nosí to dieťa na chrbte a preto mu treba pomôcť. (...) Takže ja to [inkluzívne vzdelávanie] vítam a preto súhlasím, že inkluzívne vzdelávanie má mať priestor, aby sme ľudí nevychovávali ako v skleníku." (Riaditeľka školy)

Prívlastok "priateľská" si škola v Poprade vyslúžila oprávnené - od prvotného vstupu do školy je priateľský prístup a atmosféru cítiť takmer okamžite. Táto atmosféra je čiastočne vytváraná fyzickým usporiadaním školy, teda jej výzdobou a materiálnym vybavením, ale predovšetkým priateľským a partnerským prístupom učiteľov k žiakom.

Deti sú vnímané ako partneri

Žiaci a žiačky sú v škole vnímaní nie ako objekty vzdelávania, ale ako jeho spolutvorcovia. Deti si napríklad samé formulujú pravidlá správania (aj keď niektoré zahrnuté byť musia) a diskutujú o nich s učiteľmi. Takisto majú šancu zasiahnuť do rozhodovacích procesov na škole. Participatívna forma výučby zahŕňa aj hodnotenie – každá trieda a zároveň každé dieťa si nastavujú učebný cieľ samostatne. V konečnom dôsledku v tomto systéme nie sú známky tým, čo najviac zaváži, ale skôr individuálny pokrok dieťaťa.

Dôležitou aktivitou, ktorá pomáha škole budovať priateľské prostredie, sú aj takzvané komunity – dvakrát do týždňa sa stretne triedny učiteľ alebo učiteľka s deťmi a v kruhu sa priateľsky rozprávajú na pripravenú tému, či o problémoch, ktoré deti trápia. Takto okrem možnosti vyriešiť konflikty v triede pomáhajú vytvoriť v škole dôveru a bezpečné prostredie a dávajú deťom pocit, že ich dospeli počúvajú.

Škola buduje toleranciu a sociálne kompetencie

Jeden z najčastejšie vyzdvihovalých pozitívnych prínosov inklúzie vo vzdelávaní je schopnosť budovať medzi deťmi vzájomné porozumenie a rozvíjať ich sociálne zručnosti. Učitelia v tejto popradskej škole takýto prístup k deťom nazývajú jednoducho "ľudský". Učia deti vzájomne sa počúvať, navzájom sa podporovať a pomáhať si nielen individuálne, ale aj v rámci kolektívu. Takisto škola podporuje spontánnosť detí – nehanbia sa vyjadriť svoj názor, argumentovať a byť aktívnymi. Škola pristupuje k metódam výučby inovatívne a kreatívne. Učivo je zoskupené do komplexných tematických blokov a zaradenie jednotlivých tém sa tak do určitej miery

líši od bežne zaužívaných školských osnov. Štýl vyučovania zároveň prispôsobujú individuálnym potrebám dieťaťa tak, aby sa do výučby mohli zapojiť všetky deti, každé úmerne svojim schopnostiam a možnostiam. Práve vzhľadom na diverzitu detí tvorí individuálny prístup k nim jeden z ďalších dôležitých pilierov inkluzívneho prístupu školy.

"Myslím si, že nasadenie je vysoké, ale všetkým to niečo dáva. To znamená, že napriek tomu, že je veľmi veľa práce, obohacuje to nás všetkých." (Učiteľka geografie)

Deti sú vnímané ako osobnosti, každé z nich iné, každé z nich výnimočné. Učitelia sa v tomto smere snažia pracovať nielen s viacnásobnými talentmi detí, ale aj s ich odlišným sociálnym pozadím a akceptujú, že každé dieťa je nadané v inej oblasti a zároveň môže mať i inú štartovaciu pozíciu.

Celý príbeh školy si môžete prečítať tu:

<http://schoolforeveryone.org/2015/07/priatelstva-skola-v-poprade/>

Rozšírenie tu:

<http://schoolforeveryone.org/2016/01/friendly-school-in-pop-ad-everyday-inclusion-in-practice-en/>

Základná škola v Smoleniciach: Vítajúca škola

Základná škola na Komenského ulici v Smoleniciach je na prvý pohľad úplne klasickou vidieckou školou na západnom Slovensku. Je však niečím výnimočná – v tom, akých žiakov vzdeláva a ako vychádza v ústrety deťom, ktoré by nemohli byť vzdelávané na iných bežných základných školách. Z vyše 200 žiakov vzdelávala v školskom roku 2014/15 až 32 individuálne začlenených žiakov s postihnutím – telesným postihnutím, mentálnym postihnutím, autizmom alebo poruchami zraku a sluchu.

Týchto žiakov škola nevyčleňuje do špeciálnych tried, ale vzdeláva ich úspešne spolu so všetkými.

Ich integrácia nie je len formálnou a deti úspešne pokračujú aj na stredné alebo vysoké školy. Aj iná rozmanitosť na škole je veľká. Navštevujú ju žiaci odlišných národností, deti cudzincov a deti z chudobných rodín. To kladie na školu veľké výzvy, ktorým sa snaží úspešne čeliť.

Ako sa im to len podarilo?

Deti sa v škole cítia dobre

Škola v Smoleniciach veľmi dbá o to, aby sa v nej žiaci cítili dobre. Stala sa UNICEF "školou priateľskou k deťom". Škola priateľská k deťom nielen učí o právach dieťaťa, ale ich aj žije.

Kým na iných školách na Slovensku často počuť krik učiteľov a detí počas hodín aj prestávok, v tejto škole panuje pokojná atmosféra. Učitelia s deťmi hovoria bez krikú, na chodbách je cítiť vzájomný rešpekt a pochopenie. Deťom so zdravotným postihnutím pomáhajú ostatné deti prekonať fyzické, či symbolické bariéry, ktorým v škole čelia.

Inkluzívne je teda to, že všetky deti sa tu cítia súčasťou školy a sú tu vítané.

To ale neznamená, že nerešpektujú pravidlá, alebo že učitelia nie sú nároční na svojich žiakov. Na rozdiel od iných škôl sú tu však deti vnímané ako partneri, učitelia sa pýtajú na ich názor a deti sú aktívne a nemajú strach zapájať sa na hodinách, ale aj povedať, čo ich trápi.

Aj rodičia potvrdili lepšiu a otvorenejšiu atmosféru v škole oproti iným školám, ktoré poznajú:

„...pedagógovia sú komunikatívni, ústretoví, počúvajú vás, snažia sa vyjsť v ústrety, pristavia sa pri vás, porozprávajú. Veľmi ma prekvapilo, keď sme sem začali chodiť, že nás zdravili aj deti pred školou. Úplne cudzie nás pozdravili. V tej druhej škole som bol prekvapený, tam nám nikto neodzdravil. Tam sme mali zákaz do školy vôbec vstúpiť. My sme museli pred školou byť vonku. Tuto mi pani riaditeľka alebo zástupkyňa ponúkala, že do kancelárie sa zložiť.“

(Otec žiačky s Downovým syndrómom)

Vyučovanie je pokojné, uvoľnené a kreatívne

Pokojná atmosféra panuje aj počas vyučovacích hodín. Deti sú na hodinách zvedavé, neboja sa komunikovať, nemajú počas vyučovania stres. Učitelia dobre reagujú na ich potreby. Predovšetkým u mladších detí učitelia využívajú pohyb a cvičenie aj počas hodiny, ak sa ukazuje, že deti sú unavené a strácajú pozornosť. Ak nerozumejú preberanému učivu, učitelia používajú rôzne názorné pomôcky, ktoré deti veľmi vítajú. Napríklad, ak sa deti učili rozdeľovať slová na slabiky, učiteľka s nimi rapovala a deti počas toho tancovali. Učitelia a učiteľky vnímajú potreby rôznych detí a upravujú podľa nich aj spôsob výučby.

„Atmosféra v triede je zásadná. Keď sa tak v globále pozriem na deti, tak keď majú príjemnú atmosféru, tak pre každé dieťa je to bezpečné prostredie na to, aby mohlo prijímať informácie.“ (Učiteľka 1. ročníka)

Vedenie a učitelia sú hrdí na inkluzívne prostredie školy

Učitelia sú nepochybne jedným z najdôležitejších faktorov, ktoré vplývajú na inkluzívny prístup v akejkoľvek škole. To, ako sa k deťom správajú, ako k nim pristupujú, a aké metódy vzdelávania používajú, má veľký vplyv na to, či budú všetky deti zapojené do vzdelávacieho procesu efektívne.

Pani riaditeľka si stanovila za cieľ, aby sa škola stala priateľskou ku všetkým deťom, a na tom stavia celkový prístup k tomu, ako sa škola bude vyvíjať. Práca v rozmanitých triedach je veľmi náročná, veľkou pomocou sú tu špeciálna pedagogička a asistenti učiteľa. Títo v prípade potreby pracujú s deťmi aj individuálne.

Učitelia na poradách aj mimo nich informujú o začleňovaní detí so špecifickými potrebami. Referujú aj o tom, nakoľko bolo dieťa skutočne začlenené do kolektívu a navrhujú riešenia problémov. Neustále motivujú deti a oceňujú ich za akýkoľvek pokrok, ktoré urobia. Každé dieťa má predsa jedinečné talenty aj slabiny, je teda dôležité ho podporovať v tom, aby hrdo napredovalo a rozvíjalo čo najviac svoj potenciál.

Celý príbeh školy si môžete prečítať tu:

<http://schoolforeveryone.org/2015/07/vitajuca-skola-v-smoleniciach/>

Škola pod hradom v Krásnohorskom Podhradí

Krásnohorská základná škola na Pokrokovej ulici je školou s vyučovacím jazykom slovenským, avšak jej žiaci sú dvoj až trojjazyční. Okrem slovenčiny často ovládajú aj rómčinu a maďarčinu (nehovoriac ešte o výučbe dvoch povinných cudzích jazykov).

Škola bola vždy tradičnou miestnou školou, ktorá prijímala všetky deti z obce Krásnohorské Podhradie, ktorá je zmiešanou slovensko-rómskou obcou. Hoci ju v minulosti navštevovali tradične žiaci rôznych národností, v súčasnom období väčšinu detí z majoritnej národnosti vozia rodičia do neďalekej Rožňavy. Žiaci, ktorí chodia do školy v Krásnohorskom

Podhradí sú teda vo veľkej väčšine rómskej národnosti. Takáto býva situácia mnohých škôl na Slovensku, táto škola však má rada a podporuje s hrdosťou svojich žiakov a snaží sa ich chrániť od predsudkov a protirómskych nálad v spoločnosti.

Ako to robia?

Podporujú hrdosť svojich žiakov a žiačok

Škola chráni svojich žiakov pred predsudkami a nenávisťou zo strany majority podporovaním hrdosti na ich pôvod, tradície v obci alebo rómsku kultúru. Po nešťastnom vypálení hradu škola zorganizovala živú reťaz zo žiakov a učiteľov na podporu obnovy pamiatky.

Vzhľadom k tomu, že takmer všetci žiaci sú rómskeho pôvodu a pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia, škola reflektuje negatívne stereotypy prisudzované rómskym žiakom a pokúša sa pestovať v žiakoch hrdosť.

Snaží sa o efektívnu výchovu a vzdelávanie žiakov, aby po ukončení povinnej školskej dochádzky mohli pokračovať v ďalšom štúdiu adekvátnom k ich schopnostiam, vedomostiam i možnostiam.

Zapája sa do početných aktivít, ktoré v žiakoch podnecujú hrdosť na svoju rómsku identitu a odovzdávajú im vedomosti o nej. Medzi voľnočasovými aktivitami nájdeme aj tanečnú súťaž či Rómsky deň. Okrem toho učebný plán školy zahŕňa aj predmet Rómske reálie kde sa žiaci učia o histórii Rómov, ich kultúre, či o známych osobnostiach rómskeho pôvodu. Vedenie školy okrem toho prišlo aj s myšlienkou zmapovať dejiny Rómov v obci za pomoci žiakov, čo by viedlo k zvyšovaniu povedomia Rómov v obci Krásnohorské Podhradie.

Hlásajú (a konajú) na základe demokratických hodnôt

Pocit spolupatričnosti vytvárajú aj veľmi priateľské vzťahy a otvorená podpora medzi učiteľmi, asistentmi a vedením školy. Prispieva k tomu vo veľkej miere riaditeľ a zástupkyňa, ktorí vyznávajú a podporujú demokratické hodnoty a dôstojnosť svojej školy a jej žiakov.

Práve pre kľúčové postavenie humanistických myšlienok vo výchove a vzdelávaní znevýhodnených rómskych detí táto škola v porovnaní s inými základnými školami vyniká.

Snažia sa svojich žiakov a žiačky pripraviť na prax

Škola úspešne pomáha žiakom študovať na stredných školách. Väčšina žiakov si vyberá odborné školy v Rožňave. Dôvody sú rôzne - sú najbližšie, zdajú sa byť ľahké, chodia tam ich kamaráti, alebo ich rodičia nemajú financie na to, aby deti cestovali a bývali v iných mestách. Vyberajú si však často odbory, ktoré nemajú v regióne uplatnenie.

Výchovná poradkyňa však prišla s výborným nápadom. Keďže rodičia a žiaci nemali príliš záujem o prezentácie škôl, pozvala hovoriť o svojich skúsenostiach bývalých žiakov. Tí rozprávajú študentom o tom, aké je to na danej škole naozaj (aj čo je skryté), čo by si teraz vybrali a či majú možnosti sa zamestnať. Dajú im teda cenné rady – čo vždy oveľa lepšie prijme od svojich rovesníkov.

Na otázku, aké sú najlepšie vlastnosti ich žiakov, špeciálna pedagógka povedala:

„Silné stránky? Tak v prvom rade to, že chodia do školy. To je dôležité. Sú snaživí, priateľskí a dá sa s nimi vybudovať ten vzťah. To je veľmi dôležité, že viem ako mám so svojimi deťmi pekný vzťah. A nerieši sa tu, že oni sú Rómovia a učitelia nerómski. Myslím, si že to je tiež podstatné.“

Celý príbeh školy si môžete prečítať tu:

<http://schoolforeveryone.org/2015/07/skola-pod-hradom-v-krasnohorskom-podhradi/>

Centrum pre výskum etnicity a kultúry
Klariská 14
81103 Bratislava
www.cvek.sk